

להסוּמִיִּם
אֶרֶם

SEU

VICTU INNOCENTIS
HOMINIS,

Per

Adprobantem,

ENATUM,, qui Aboæ est, PHIL. AMPLISS:

Et

PRÆSIDENTEM,

Admodum Rever: & Celeberrimum Virum;

DN. I S A A C U M

פִּזְרֵמָנָא

LL. Orient. Professore[m] Ord.

In Auditorio Superiori,

x. Calend. Decembris Anni M DCC II.

procinium Academicum depositurus;

publicè disputabit

JOHANNES WANG.

REVISED EDITION
OF THE
HISTORICAL RECORDS OF THE
REPUBLIC OF THE UNITED STATES OF AMERICA

THE
HISTORICAL RECORDS OF THE
REPUBLIC OF THE UNITED STATES OF AMERICA

AMERICAN HISTORY
AND
GOVERNMENT

THE
HISTORICAL RECORDS OF THE
REPUBLIC OF THE UNITED STATES OF AMERICA

AMERICAN HISTORY
AND
GOVERNMENT

THE
HISTORICAL RECORDS OF THE
REPUBLIC OF THE UNITED STATES OF AMERICA

AMERICAN HISTORY
AND
GOVERNMENT

THE
HISTORICAL RECORDS OF THE
REPUBLIC OF THE UNITED STATES OF AMERICA

AMERICAN HISTORY
AND
GOVERNMENT

S. REGIÆ MAJESTATI

MAXIME FIDO VIRO,

DN. JOHANNI
GEZELIO,

SS. Theologiæ DOCTORI

Cosummatissimo,

Dicecesios Aboënsis EPISCOPO

longè Dignissimo,

Regiæ ibidem Academiæ PRO. CAN-
CELLARIO Eminentissimo,

Et Venerandi Consistorii Ecclesiastici
PRÆSIDI Gravissimo,

MÆCENATI meo Maximo,

ANNOS FELICES ET BENE
MULTOS!

REVERENDISSIME
PATER ac DOMINE,

Si quem unquam VESTRÆ
REVERENDISSIMÆ
PATERNITATIS adoraturum
limina novus pavor & inopina
deprehendit trepidatio, eum
certe me esse, & ipse maturè
cognosco, & quivis præsentium
rerum sincerus æstimator facile
dicet. Scilicet, adest jam
tempus, quo infinitis malis
non ægra, sed pene fessa est
respublica. Adest tempus, quo
cuius carissimis relictiis
pignoribus eundem est in
exercitum, & armis arreptis
rebus patriæ afflictis opitulandum.
Imo pro
do

dolor! (ni nostris precibus adsit Do-
minus) aderit, quo periclitatura est sa-
lus literarum, & REVERENDISSIMA
VESTRA PATERNITAS nutantia
earundem fata in se est susceptura.
Nonne ergo æquum sibi prætimere?
nonne mihi contagione aliorum etiam
fatis justa causa metuendi? Profectò
quam promptè & facilè supplici ab omni
metu vacuo ad tam magnificas ædes
patet aditus, tam tutum jam eidem
atonito, & subito malo quasi stupenti, ta-
citè justa tamè cum veneratione easdem
præterire, ne verbis metu expressis
loquens, VESTRAM REVERENDIS-
SIMAM PATERNITATEM super
communi dolore & imminente infeli-
citatæ malo toto optimoque animo co-
gitantem, indignè offendat & gravius
solliciter. Sed pellet, spero fore, me-
tum, REVERENDISSIMÆ VESTRÆ
PATERNITATIS in omnes opem
implorantes animus pertinaciter divi-
nus, & in quosvis ejus indigos cle-
mentior usque voluntas. Eriget ani-
mum dolentius fati vices deplorantem,
Ve-

Vestra in orbos Musarum Cultoribus
longè lateque percelebrata benignitas, &
dabitur adeo utcunque venia piæ te-
meritati, nil plus quam vota tanto Mæ-
cenati dudum jure meritoque nuncu-
pata, solvere cupienti. Admittat igitur
facilis VESTRA REVERENDISSI-
MA PATERNITAS clientem, tali
animo ante suas stantem fores.
Adjiciat placatos oculos ad grati hu-
milimique animi monumentum, quod
pro se hoc etiam modo in conscien-
tiam plurimi accepti favoris in præ-
sentiâ positum vult. Faciat benevolas pa-
tere aures supplicanti, ut si adhuc à tem-
porum iniquitate Musæ quietem sibi im-
petrare possint, habeant jacentes suæ
fortunæ in REVERENDISSIMA VE-
STRA PATERNITATE præsidium
firmum & exoptatissimum. Minora
multo sunt, fateor, munera, quam ut
tanta merita dignè possint redimere.
aut ulteriorem gratiam jure aucupa-
ri, placeant tamen, ex penitissimo pe-
ctore obsecro. Penabit istam quocun-
que tandem modo injuriam animus
re-

Religiosè officiosus & venerabundus,
errissimè spondens, se ea REVEREN-
DISSIMÆ VESTRÆ PATERNITATI
à sospitatore in secula celebrando ora-
turum, quæ olim ipsa patria, destina-
ta per orbem terrarum fama, fami-
liæ gloria, & sancta clientum vove-
bat pietas. Scilicet, ut procul sit illa
dies, quæ Mulas Auraicas tanto An-
tistite privet, quo nominis divini glo-
riæ, literarum flori, familiæ splen-
dori, & proprii magni nominis im-
mortalitati REVERENDISSIMA VE-
STRA PATERNITAS laboret im-
mortaliter!

REVERENDISSIMÆ VESTRÆ
PATERNITATIS

Humilimus servus

Joh. Wång.

In Meletemata Philologica,

super argumento singulari

JUVENIS Ingeniosissimi & Praestantissimi

DN. JOHANNIS Wängl

ex convictu & propinquitate, qua eruditio-
nem, mores & vitam mihi probatissimi,

GRATULATIO,

Kαὶ φίλῳ: Μῦσαι μέντοι πλήθος
ἀνίας,

καὶ ὀδύνην καὶ ἰδρῶν καὶ ῥα τὸ ἄλγος ἔχουσι

Ὅχι δ' ἄμ' ἀργαλέος καὶ ἀπαξ ἀρετῆς ἔτι
ἐπαδῶς.

φαίνεταί ἐβροχίαν προσέχουσας ἄφαρ δὲ χαλέπτου

οὕτως ἢ σπυρδῆ. Ἔργοισι ἐπωφελίμοισι

τίς ἐπικεῖται, ἔανπερ λυγρὰ βροτῆσι φέρουσι

ταῦτ' ἔ; Ἄλλ' ἀντὶ κακῶν πᾶσι παθεῖν ἀγαθῶν
Θεὸς αὐτός

δώσει, ὄλβου ἀπήμονα νῦν λόγιόν τε σοφόν τε

τῆστον πλεῖστον ἔχεις σοι ὅς μὲν μὲν ἔμπεδος αἰ

Ἄλλοτε καί γε Θεὸς σικόσμια χρήματ' ὀπάσσει

οὐ γὰρ ποῖο βιοῖο μέλας ποτὲ ἤψατο ἰός;

Ἡ θεὰ σε ἔγνωσ' ἐκ πολλῶν, γνήσια βάζω.

εὐχὴν ὑψιμέδων τὸν νῦν κατ' ἐμὸν τελέσειε

Quam L. Mq; sed occupatissimus dedi

DAVID RUTH

Et in societate Academi-
 ca vitam degente indi-
 gnum maximè, ut alii
 Commilites de eo tale fe-
 rant iudicium: eum nul-
 lius esse frugis, eum o-
 mnem spem quam semel de studiorum
 successu Præceptoribus injecerat, fallere,
 Et (quod maximum est) eum socordiâ
 Et otio imbutum, a pristina industriâ
 degenerasse. Non ergo mirum sit Tibi
 L. B. si evitaturus tam tristem no-
 am, Academicæ præterea consuetudini, perti-
 naciter ab humaniorum artium studio-
 sis retente, Et sollicitationi eorum, ad
 quos mea salus attinet, quosque colo ma-
 ximè, ut me decet satisfacturus, hoc qua-
 tecunqve ingenii specimen propriâ curâ
 elaboratum, tandem publicè deponere
 sum conatus. Victum vero Primorum
 Parentum cum publici hujus speciminis
 argumentum esse voluerim, satis vereor,
 ut meas partes, ceu substratâ materiâ

dignum est, obierim, meaque adeo opera paucis admodum accepta futura sit. Etenim nulli tam est profundum subactumque iudicium, qui in majestatem status prioris adcurate inquirere, nullus tantum potest a facundiâ, qui eandem debitis laudibus illustrare potis est. An ergo ego pro eâ quâ sum parvitate tantum mihi sumere ausim, ut hanc materiam, que plurimas minimeque dubias status primi excellentie significationes dat, perfectè evolverim? Tam procul certè hoc abest a me, ut probè conscius mearum virium confiteri habeam necesse, me majus suscepisse negotium, quam vires exsequi valent. Subsidia quidem aliunde expectaveram, quibus adiutus melius suscepto munere perfungerer, tamen cum magna eorum fuerit penuria, mihi que adeo זורין קלילין באורחא וחוקתא parum viatici in via longâ, certum est me nec nucleum tetigisse. Præstitisset igitur forte, in hac re tacuisse quam eandem literis mandasse, nam in rebus obscuris et sublimibus אמם הדבור כסף השתקה זהב

3
si locutio argentum, silentium est
aurum, & cautio est, ne quis, si aut opti-
marum rerum habeat scientiam, aut
in se quid sit eloquentia Attica, in eâ ta-
men re quæ suos latet sensus sermonem
occipiat, sed subserviat tantum verbis O-
rationi alterius cum opus est. Sed habeo
bonorum exemplum, quo mihi licere id
facere quod illi fecere, puto. Talis est
eorum ratio: quod in silentio omnium
nil vetet modestè proloqui, & ubi
omnes cunctantur, nil noceat inces-
sum urgere. Cunctatio enim non solum
in præsens noxia est, sed & futuro tem-
pori incommodat, ut hanc rem exserit re-
sponso Orestis reditum producenti data:

Μέλλων γὰρ αἰεὶ φράνῃ τὰς ἕσας τέμῃ
καὶ τὰς ἀπάσας ἐλπίδας διέφθορον.

Cum prorogat semper præsentia
facere simul, etiam futuras spes o-
mnes perdidit. Hoc mali ne & mihi
eveniret, satius esse duxi, in re hac ar-
duâ non quid audere sed saltem tentare,
periculum faciens ab aliis, cum hoc mihi
ex usu foret, & certo documento ostenderet,
me

*me etiam quod in me est facere, verumque
 mearum non minus ac alios satagere.
 Ergo L. B. si offenderis hic talia, quæ
 vulgarem nimis arguunt eruditionem,
 (supra vulgus enim me sapere, quia
 מקומי את מכיר novi locum meum
 gloriari non audeo) non tamen de mea
 simplici industria iudicia feras nimis si-
 niſtrè, sed æquus sis, probe memor hu-
 jus: quod הנמלים לא יוכלון לשאת
 הגמלום formicæ non pos-
 ſint ferre onus camelorum. Quod
 si vero sensero הראשית ארני has in-
 genii mei primitias ab iniquis obser-
 vari, & adversarios rapere in pejorem
 partem, id tibi moror; cum verear ta-
 les homines quibus lepidum visum
 est alios criminari, eos ipsos esse qui
 merito reprehendantur, meamque ope-
 ram referam ad æquiorum arbitrium,
 quos intentionem boni operis velut
 opus, faciles accepturos, mihiqve semper
 operam suam daturos confido certissime.
 Sed למבין רי satis sapienti. fiat itaque
 initium בגה.*

5
SECTIO PRIMA.

Per explicationem præliminariū facilius aditum parat ad ulteriorem substrata materia delineationem.

§. I.

Propositæ vero materiæ cuius expediundæ cum adprimè conducatur, ut ab incunabulis res repetatur, eamque operam cuius disputaturo iungant, pervulgata methodus & via Excellentissimorum Philologorum, cautela Epicteti his proposita verbis: Ἀρχὴ τῆς παιδείσεως ἡ τῶν ὀνομάτων Ἰπίσκησις, denique erroris periculum, quod per nominis expositionem, (quæ viam aperit & instar statuæ Mercurialis ostendit quâ fit eundum), evitari posse argumentis firmis dudum evicere eruditorum adcuratiores, nec erit ab instituto nostro alienum, ab enucleatione vocum, non peroratâ pri-

prius causâ Grammatices adversus
 delicatiores, quibus hic conatus
 sæpius nauseam movet, opellam no-
 stram auspiciari. Prima igitur cura
 habenda vocis primæ nostræ *ἄπι-
 γειάφης* *אכל*. In hujus *ἐτύμα* inve-
 stigando non multum laboramus,
 cum quivis auditâ voce percipiat,
 eam natales suos referre ad verbum
אכל, & ab eo tantum punctorum
 mutatione derivari. Significatio ver-
 bi hujus est *cadere & incidere tam ore
 & dentibus quam gladio*, nam præter
 communē & famosum *comedendi* et-
 iam *pugnandi im-* & *oppugnandi* admit-
 tit significatum solennem & meta-
 phoricum, ductâ metaphora â simi-
 li; ut enim *dentes comminuunt cibum;*
sic gladius in bello diffecat & devorat ho-
minum corpora. Ea significatio τῆς
אכל, quæ nostræ materiæ convenit,
 licet remota non sit; tamen cum hæc
 vox sit ἐκ τῶν πολλάκις λεγομένων, circa
ὁμωνυμίαν paulisper morari erit neces-
 se.

7
se. Nempememinit S. S. (N) לחם
פניו Exod. 25. v. 32. seu *Panum fa-*
cierum. Erant hi *panes quadrangulâ*
numero duodecim ex præcepto Do-
mini mensæ aureæ impositi, ut in con-
spectu Domini seu facie semper essent, in
perpetuam memoriam summæ be-
nevolentiae & liberalitatis, quam
DEUS in vasto deserto in populû ju-
daicum in parando alimento neces-
sario quam plurimum contulit. Et
hos verè panes ex aquâ & farinâ pi-
stos fuisse πρὸς ὄμματα monstrant loca
I.Sam:21. v.4. Mat. 12. v.4. לחם קרבן (ב)
Panis sacrificialis Nû:28. v.1. hoc nomine
adpellari carnes in victimis adhibitas,
seu ipsas victimas, sentimus cû Vatablo,
polo, Leigh, quia hæ sunt cibus DEI,
& his ira divina sedatur ut fames
hominis elurientis pane, propter
JESUM CHRISTUM quem sacrifi-
cia adumbrarunt. לחם העץ (ג) Panis
arboris Jer: 11. v.19 Ad hæc verba va-
riâ interpretatione Auctores curam
distrinxerant, nos v. missâ illâ senti-
mus

mus cum D. Forstero & D. Glasso
 hæc verba commodissimè exponi
 per *arborem cum fructu suo*. Fructus
 enim arboris sanâ ratione לֶחֶם dici
 potest, ut enim voluptas cibi indicat
 hominem sanum esse, sic fructus in
 arbore indicio est, eam florere nec
 adhuc emortuam esse. (ו) לחם דמה
Panis lacrimarum. hac voce sistuntur
 a spiritu DEI *quævis calamitates & ad-*
flictiones, quia afflictorum unicum
 solatium sunt lacrimæ, ut hominis
 fame pressi panis. Conf. Pl. 62. v. 4.
 (ה) לחם סתרים Prov. 9. v. 19.
 seu *nuptiarum Sacri legum*, quod ita di-
 citur respectu *brevis, prave tamen vo-*
luptatis, quam impius homo ex hoc,
 ceu eluriens ex pane capit & sentit.
 (ו) Denicq; facit Scriptura mentionē
 significatus טָרֵף לֶחֶם generalis, qui
 nostro instituto conveniens est, &
infert omnem cibum qui conducit vite
hominis Justinende, ut carnes, pisces,
 legumina, olera, fructus arborum e-
 dules, ficus, uvas passas, mala, gra-
 nata,

nata, citrina & quicquid facit $\alpha\epsilon\delta\varsigma$ τ
 $\alpha\lambda\phi\iota\tau\alpha$ famemque sedandam. $\omicron\mu\omicron$
 $\psi\eta\phi\theta$ hacin re sacræ scripturæ
 est Raschi, inquiens: כל דבר מאכל
 לה קרוי לחם quidquid comedi potest vo-
 catur panis. Eadem est ratio B. Lu-
 theri, qui ad Gen: cap. 39. vox ait
 Hebræa לה , non tantum panem si-
 gnificat sed generaliter escam quamvis,
 Essen und Trincken. Fundamentum
 huic $\tau\delta$ לה significationi tale sub-
 sternit $\text{כי הו עיקר הסודה או הו אע}$
 כלל המאכלים כעיון h. e. quia panis
 est fundamentum convivii vel compendi-
 um ciborum juxta illud Ps. 136. v. 25.
 נותן לחם לכל בשר Dans panem h. e. ci-
 bum omni carni Conf. loc. 2. Sam.
 9. v. 7. & veritas hujus significatio-
 nis patebit. Synonymum לחם in
 lingua Hebræa est vox בג , quod li-
 quet ex Danielis i. v. 5. si modo
 conf. cum vers. 10 dicti capituli ubi
 fit ulterior explicatio vers. 5. Conve-
 nit cum בג hebræorum vox $\beta\epsilon\kappa$ vel
 $\beta\epsilon\kappa\kappa\omicron\varsigma$, quâ Phryges panem adpel-
 lant

lant. Unde hanc vocem acceperint cum satis nota sit historia consultò o-
mitto; hoc tamen quemvis in ad-
mirationem rapiat propter hanc
eos tantum sibi arrogasse, ut eorum
lingua primæva foret dicenda. $\eta\pi\omega$
idem & denotare, licet propriè si-
gnificet *predam* vel *cibum rapina ca-*
ptum, non dubitare nos sinunt rati-
ones a Criticis allatæ. Quas vid. a-
pud *Leigh*. in Criticâ ejus sacrâ ad
hanc vocem. In Scholis Græcorum
frequens est $\acute{\alpha}\rho\tau\omicron\varsigma$, in Romanorum
vero *Panis*, quas voces eundem sub-
ire significatum ac $\pi\alpha\upsilon\lambda\omicron\varsigma$ in nostrâ
opellâ satis probat Oratio Dominica,
in quâ vocem $\acute{\alpha}\rho\tau\omicron\varsigma$ positam pro *vi-*
ctus quovis ad vitam necessario, vulga-
tus vertit & describit per vocẽ *Panis*.
An vero *Leighio* qui Luc. 7. v. 33. per
 $\acute{\alpha}\rho\tau\omicron\varsigma$ vult notari *carnem* fides sit ha-
benda? eruditorum iudicio permit-
timus. §. II.

Diu satis jam vocis prioris usum
illustravimus, perpendendũ simul
ergo

ergo venit alterum, quod opellæ nostræ titulum dedit, verbum מַי. radix ejus singularis est מַיָּה, quæ ex observatione Lexicographorum apud matrem hebræam non est superstes, apud Chaldæos *tamen* & Arabes filias invenitur. Denotat vero vox מַי cum sit nomen dualis numeri *aquas duplices, tum superiores, quas supra cælos ab initio creationis collocatas scribit sacer historicus, tum inferiores, quæ in terrâ sunt, ut מַי מַעַן*. Verum cum plurium aquarum in sacris literis facta inveniat mentionem, observamus nostri propositi non esse investigare rationem (N) מַי קְדוֹשִׁים aquarum sanctarum seu aquarum חֲכוּרֵי הַיָּדַיִם lavacri Num. 5. v. 17. quibus sacrificia oblaturi manus pedesque abluebant sacerdotes. Voluit vero hoc ipso DEUS, quod injunxerit sacerdotibus, qui antea erant sanctificati, *talem lotionem*, significare, sanctis etiam necessariam esse quotidianam

pœnitentiam, unde & apud Hebræos:
 venit nomine *sanctificationis*. nec (ב) מֵי מַיִם
Aquarum separationis. Num.
 19. v. 9. Aquæ sanctæ hoc nomen
 adeptæ sunt, cum eisdem quid e ci-
 neribus vaccæ ruffæ crematæ admi-
 sceretur, eæque sic mixtæ in immun-
 dos effunderentur peccati expiandi
 ergo. Censet Doct. *Calovius*. opti-
 mam hanc fuisse *expiationem*, quia a-
 qua cineri admixta revocabat homi-
 ni in memoriam ex quali materiâ
 constaret, eumque monebat, ut sem-
 per fragilitatis suæ conscientiam re-
 tineret. nec (ג) מֵי הַמַּרְרִים הַמֵּתַרְרִים
Aquarum maledictionis Num 5. v 18. quæ
 sic dictæ sunt ab *effectu*, eo quod ex
 haustu earum mulier incestu & stu-
 pro polluta, maledictionem & tur-
 pem mortem sibi conciliaret. nec (ד) מֵי רַבִּים
Aquæ
multæ Psal. 18. v. 17. quibus spiritus
 DEI exprimit acerbissimos *doloris*
morsus, quia ut aquarum multitudo
 peredit & exedit terram; sic hi a deo
 con-

consumunt hominem, ut pristino
 decore amisso tabelcat penitus. Sed
 (7) occurrit in sacrâ scripturâ vox
 מים posita pro מן לל *omni eo li-*
quore, qui conducit ad sedandam sitim,
 ut ex iis locis apparet, in quibus hæc
 vox invenitur conjuncta cum voce
 מן לל. Ea enim, ut agunt de victu
 quo opus est homini ad vitæ susten-
 tationem, & מן לל in iis deno-
 tat *solidum cibum*, ita per מים ut intel-
 ligatur *potus* est indubium, quia hoc
 non magis quã illo carere potest ho-
 mo. Hanc vocis notionem nostram
 in præsentia facimus; ratio vero ad-
 pellationis hinc fluit: *quod apud præ-*
fectos mos fuit aquam ad sitim restinguen-
dam usurpare. Significationem hanc
 adprobat etiam B. Lutherus his verbis:
 Durch Wasser die Ebraische Spra-
 che allerley Trank und durch Brodt
 allerley Essen verstehen. Synonymum
 מים in hoc significatu in linguâ
 hellenisticâ est ποτήριον, hæc quippe
 vox, licet propriè notet *vas in quod*

potus infunditur, & in quo continetur, tamen præter varias quas admittit significationes, *ιστοριουικως* potum in vase contentum etiam denotat Matth: 26. v. 27.

§. III.

Exhibitâ ex voto (ut spes est) consideratione vocum singulari, quam signif: voces hæ conjunctæ subeant, paucis aperiâmus, instituti exigit ratio. Sit igitur hæc hujus rei brevis resolutio: nos *iis inuenere omnia ea que ad victum sunt necessaria atque adeo alimentum tam id quod esui quam quod potui esse potest*, פשוט ממש ומשן פשוט item ממש ומשן ממש ceu idem his vocibus effertur Es. 3. v. 1. Et hinc in promptu est, nos haud sentire cum illis, qui in iis locis in quibus in S. S. voces ממש ומשן positæ reperiuntur, sermonē de victu admodum parco & tenui fieri autumant; at fieri id quibusdam in locis, in primis ubi additur vox וז' vel וז' ל' ut I. Reg. 22. v. 27. faciles largimur. Ad probationem hu-

hujus adfertionis plurima suppete-
 rent dicta, sed cum ea explicare non
 ferat nostra opera, nos etiam brevita-
 tem sectemur, ablegamus B.L. præ-
 cipuè ad locum 1. Reg. 18. v. 4. Est
 autem porro observandum, licet sit
 animus paucas ducere lineas de *vi-*
ctus hominis ad vitam necessario, nos ta-
 men operam nostram non impen-
 lueros explicationi *dictus hominum*
omnium, sed *dictus* τὸ **ΔΙΝ**, quæ etiã
 est vox tertia, quæ in ἐπιγραφή no-
 strâ posita apparet. De hac, non col-
 locato prolixiori studio in ἐτυμολο-
 γίαν, (cum eam clarè satis propo-
 nat spiritus DEI per sacrum histo-
 ricum Gen. 3. ut dignus sit Beca-
 nus qui derideatur, cum omnes
 vocum radices ex linguâ Belgicâ de-
 ducturus, vocem **ΔΙΝ** exposuerit
 quasi haat dam/ seu aggerem odio
 subjectum) hoc est præcipuum quod
 notamus, nomen **ΔΙΝ** cum sit *ES* pro-
 prium *ES* appellativum priori modo hic
 usurpatis (quod item probat omissio

דָּרָה Demonstrativi, hebræis alio-
 quin frequentissimi, tanquam prima-
 rium requisitum nominis proprii)
 atque adeo nos occupatos fore circa dictam
 הַהָרִים הַרְאֵשׁוֹנִים seu Primorum Pa-
 rentum Adami & Eve in statu integro,
 adsumta tamen heic loci adpellatione a
 genere masculino ut digniori.

SECT. SECUNDA

Questionem, quæ est de fame & sicut דָּרָה
 דָּרָה, adfirmat probatq;

§. I.

Sicin aprico quidem est notatio vo-
 cum. Sed priusquam pedem lon-
 gius promovemus, in ipso statim
 limine memores moniti Ebræorum:
 הַתְּקַן עֵצְמְךָ בְּפֶרֶךְ דָּרָה שֶׁתִּכְנַס לְמִטְרָקְלִיךָ
 prepara te ipsum in vestibulo ut possis intra-
 re in triclinium, parumper adhuc sub-
 sistere habemus necesse, ut positis
 sic fundamentis, confidentiori ani-
 mo opellæ nostræ fidem facere, &
 suam auctoritatem conciliare possi-
 mus.

mus: merito igitur jam cura in instituto nostro quaestioni *an sit, seu an esurivissent & sitivissent primi parentes, ideoque opus habuissent cibo ad famem compescendam, & potu ad levandam sitim?* impendenda venit. Visa est haec res magnam habere dubitationem, hinc etiam a quibusdam negata reperitur, nos vero certiores de eadem facti ad adfirmantium sententiam accedimus, adherentes: *primos parentes* (licet fuerint □□□□□□□□□□ per quam non tantum anima excellentioribus donis ornata fuit, sed etiam corpus duo singularia privilegia habuit) *alimento corporis indignisse, & ejus auxilio viguisse.* Rationes quibus hoc demonstratur sunt plurimae. Primam subministrat nobis *Causa famis.* Famem enim, (cum sit appetentia cibi quam ventriculi vellicatio prorit) provocat *succus quidam* (alias liquor *Gastricus* dictus) qui a sanguine per stomachi tunicas secernitur; scilicet hic in ventriculo exinanito & cibus va-

cuo, nihil inveniens materiæ in quam
 vim & operationem suam exerceat,
 nerveam & intimam stomachi mem-
 branam, quæ adeo sensibilis est, ut
 vel minimum motum optimè sen-
 tiat, irritat & movet. Hæc irrita-
 tio operâ spirituum animalium ad
 cerebrum fertur, & hinc deinceps
 famem cibique appetitus. Jam cum
 incumbat nobis pro certo adfirma-
 re *liquorem* ejusmodi in primi ho-
 minis corpore fuisse, cum sit ma-
 ximè commodus conservandæ vitæ
 humanæ; nulla item pars corporis
 existat, quæ non habeat vel suos
ductus salivales, vel *vasa tymphatica*;
 nec probabile est stomachum ejus
 tali victu fuisse repletum, ut nunquam
 deficeret, atq; sic in membranâ hanc
 subtilissimam à liquore nulla facta
 foret titillatio: (*quippe sic loqui rudi-
 culum & futile est*) adfirmandum et-
 iam est, *liquorem hunc suâ vellicatio-
 ne famem excitasse, & primos parentes
 cibo eam compefuisse.* Hoc ipsum ul-
 te-

terius evinci potest ex *Dispositione organorum*. Instructi fuerunt primi parentes *organis iisdem esu necessariis*, quibus jam reliqui homines gaudent; habebant enim *os*, quod in capiendo nutrimento hoc præstat commodi, ut cibum quemcunque dignè præparatum manibusque sibi admotum recipiat, & humore salivali conspersum & rigatum ad oesophagum transferat; habebant *Dentes*, qui hic coqui partes obeunt, minutas & conscissas partes in ollam ingerentis, comminuendo & disseccando cibum, ut facilius ingulam feratur; *Oesophagum*, per quem instar infundibuli & fistulæ stomachalis cibus ore exceptus dentibusque contritus, ope musculorum in ventriculum depellitur; *Ventriculum*, quæ cibum per gulam delatum retinet, præcipuamque ejus concoctionem efficit. Nec caruerunt reliquis *organis chylicationi & digestioni ciborum nec non excrementorum ejectioni inser-*

vientibus. Igitur, quia instrumentis per quæ cibus sumitur, retinetur & digeritur gaudebant primi parentes, concedendum omnino est, eos, eundem usurpasse; alioquin hæc DEO facienda esset contumelia, ea frustra, nec habito ad usum quempiam respectu homini fuisse data: sed nulli visum sit tam contumeliosè de DEO loqui cum vel nemo sit, qui negat bruta animalia organis datis usa fuisse.

§. II.

Præterea robur addit nostræ assertioni *Epiphonema*, quod Spiritus DEI hominis creationi subijcit, nimirum quod factus sit לנפש חיה *has voces* connotare hominem factum fuisse in ejusmodi animam, quæ præberet corpori vitam per cibos, quorum indiga omnino fuit, non sit nobis ambiguum, cum etiam bestię, quarum vita ut hominis non erat immortalis, נפש חיה adpellentur, Consequens igitur & verita-

rita-

ritati consentaneum est, propter e-
 andem adpellationem inter homi-
 nem & bestiam quandam interce-
 dere convenientiam, at cum in ani-
 mâ rationis particeps, destitutis re-
 liquis animalibus rationis & sermo-
 nis usu, illam dari, nemo nisi omni-
 bus sensibus orbis dixerit, investi-
 ganda erit in alio quopiam. Manet
 ergo hoc, *ut homo quemadmodum ce-
 tera animantia, audiebat, videbat &c.
 ita pariter ac illa nutrimenta adsumsit,
 adsumpta retinuit, retenta digessit,* licet
 fuerint hæc ab homine facta excel-
 lentiori modo, quam ab aliis ani-
 mantibus. In hanc rem commen-
 tatio *Lombardi* adscripta magnam
 lucem nobis fœnerabitur: In pri-
 mo, inquit *ille*, statu corpus fuit
 hominis animale, i. e. egens ali-
 moniis ciborum. Unde & homo
 factus dicitur in animam viven-
 tem, non spiritualem i. e. in ani-
 mam corpus sensificantem, quod
 adhuc erat, animale non spirituale,

quod

„ quod egebat cibus ut per animam
 „ viveret. Factus est ergo in ani-
 „ mam viventem i. e. vitam corpori
 „ dantem per sustentamenta cibo-
 „ rum. Et tunc erat corpus homi-
 „ nis mortale & immortale, quia pot-
 „ erat mori & non mori. His allat-
 „ tis rationibus accedit *hæc præcipua,*
 quod perspicuis & expressis verbis
 testetur Spiritus DEI per Moſen,
 post concessam potestatem multi-
 plicandi, *præscripsisse DEUM homini*
certam legem ciborum, eique peculiare
fructus ordinasse in cibum, unde talis
 fuit illatio: *si præscripsit DEUS homini*
in statu primævo certam alimenti ratio-
nem, & dedit ei veniam ex fructibus ci-
bum sibi colligere, (ceui luce meridi-
 anâ clarius innotescit ex vers. 21.
 cap. I. Genesew) *neceſſe est vitæ homi-*
nis ad primè necessarium fuisse cibum,
eumque in statu integro comedisse;
 alioquin enim dicendū foret: DEUM
 temere legem de cibo tulisse, quæ
 si non, quæ tum in DEUM contumelia
 est? qui nihil frustra agit. §. III.

§. III.

Verum dicat quis, *DEUM* hanc legem propter statum lapsus sancivisse, ut probe instructi essent, quo cibo uti in eodem sibi liceret. sed hoc ratiocinium fundamento vano niti quis non videt? Palam enim est ex Genes. 2. v. 15. jam in statu integritatis *DEUM* poluisse hominem in hortum עֵדֶן non solum ideo לשמרה ut custodiret illum, sed etiam לעבדה ut coleret eundem, quod non tantum notat להשקות ut irrigaret hortum, sed ut in eo laboraret, eum coleret sementemque faceret, cum recreatione puta, voluptate, jucunditate, sine fatigatione & vultus sudore, (talem enim esse significationē vocis עבד probatur ex constructione ejus cum הִתְרַמָּה) in cujus vero usum in eo laboraret, eum coleret sementemque faceret, nisi in proprium? Porro confirmatur hoc, præter colloquium Evæ cum serpente habitum, ex verbis quæ præcedunt מצוה לא תעשה præceptum negativum.

ripum. Illis enim permittit DEUS
 reliquarum Paradisi arborum, epu-
 lorum & deliciarum etiam liberri-
 mum, & ut homo, de hac permis-
 sione certior esset, tali usus est ver-
 borum constructione, quæ nec nos
 de eâ re dubitare finit, ut con-
 veniens maximè sit *paraphrasis*
 אֵת עַלְפֵי שְׂדֵדְתֵי לֶךְ פְּרִי עֵץ הַגֶּן: אֵת *licet*
liberam & securam reliquorum fructuum
quandocunque & quomocunque illis ve-
scendi facultatem tibi permiserim, Volo
tamen & jubeo &c. Imo si quid valo-
 ris huic esset *instantiæ*, viduum alio-
 rum animantium pari ratione se habu-
 isse foret adterendum, sed hoc ni sit
 absurdum, iisque contra omnem ra-
 tionem adscribat immortalitatem,
 nemo inficiabitur? Denique pro-
 bat nostram sententiam, quam de fa-
 me & siti טָרֵם אֵת fovemus, *consensus*
Excellentissimorum Virorum. Contenti
 nos in præsentia sumus *Unico* פְּלוּנִי
 אֵת *circa banc rem judicio*, cujus
 hic est sensus: Ideo voluisse DEUM
 ut

ut hominis corpus ac cæterorum
 animantium opus haberet cibus, ad
 se tuendum, ut intelligeret, se solius
 DEI beneficio, quamdiu ipse pare-
 ret DEO, non naturæ, id est mate-
 riæ ex quâ ipsius corpus consta-
 bat, & unde desumptum erat, im-
 mortalem futurum.

§. IV.

Sic quidem rem de *cibo* planam esse
 confidimus, quale vero iudicium
 de *Potu* ferendum? ab adfirmantium
 parte hac in re etiam statamus: Et-
 enim, si *solidus cibus* requirit præter
liquorem Gastricum, qui per vasa ga-
 strica in stomachum defertur & à
 veteribus *fermentum Ventriculi* adpel-
 latur, *alium quempiam ad sui fer-*
mentationem, quâ vitæ hominis, ut in-
 tegra maneat, & in statu naturali
 conservetur, valde opus est, & *banc*
potus modicè haustus efficit, sitque is
 adeo, dicente Erasistrato, *Ὀχρὰ τῆς*
ρεοφῆς, & reddat omnia ea que sunt in-
 tus ad nutriendum aptiora: rursus, si

ea quæ per siccitatem, aut aliam adfectionem ignava & gravia sunt facta, emollit atque sursum attollit, ciborum pariter reliquias aridas, rigatas & conspersas per corpus dissipat, indigentibusque adplicat partibus, ut in eo omnes conveniunt, & quivis proprio exemplo probè est expertus, *potum ex usu primi hominis solido cibo utentis fuisse*, nemo ibit inficias.

§. V.

Sed quid non movet curiosa observatio? autumant enim *quidam* adversus innocentiam statum *obliqui homines* ex adfirmatâ sententiâ, suæ de immortalitate primi hominis receptæ opinioni præsidium fore non leve, quare tale nectunt *σόφισμα*: corpus quod cibo indiget, ut conservetur, & si non alatur perit, non est naturâ immortale. Verum tantum abest, ut prolato *σοφῶ φαρμάκῳ* nostræ obstrepant, ut potius ostendant suam vanissimis principis

piis sultam, & se ipsos haud ha-
 bere exquisitam rei cognitionem:
 distincta quippe *immortalitate in eam*
que DEO, Angelis & beatis post resur-
rectionem est propria, & eam que pri-
mo homini competebat, res est in vado.
 Aliam autem eorum esse immorta-
 litatem, aliam *hujus* fuisse, princi-
 pium, ex quo primi hominis cor-
 pus figuratum fuit, est indicio. Quid?
 quod idem nos etiam faciat sci-
 entes, corpus primi hominis nec
fuisse spirituale, ut quidam nostram
sententiam ex natura spiritus cibo & po-
tu non indigentis refutaturi, somniant:
 jacuit enim corpus formatum humi
 exanime instar trunci, omnisque
 motus & sensus expers, donec inspi-
 ravit DEUS in nares istius spiracu-
 lum vitæ. Nonne præterea, adpel-
 lare corpus *ψυχικόν spirituale, est i-*
 dem, quod admittere contradictio-
 nem in adjecto, ut vulgo loquuntur,
 & destruere realem inter corpus &
 spiritum, hujus & illius adfectiones,

differentiam? ut taceam, *primum hominem* adversus omne corruptionis mortisque periculum velut *Panales Herculeum Arborem vitæ* habuisse, *cujus esum* eam ob rem omnino eidem fuisse *necessarium ad immortalitatem & immunitatem à morte*, non injustè censeat Magnus & verè *Augustus Varenius*. Quod vero idem non sine honore nominandus *Doctõr*, pressurus aliquã ex parte vestigia *Pererii*, auctõr sit: *nutritionem primo homini fuisse necessariam ad partialem humidi radicalis & calidi innati deficientis restauracionem, ubi mutatio non fuisset totalis sed partialis, non corruptiva sed perfectiva*, id nostræ memores parvitas eruditorum *judicio* relinquimus, qui rem plenam periculi & obscuritatis facilè explicabunt. Sufficiat nobis scire, eos verè *comediße*, *esumque* majori ex parte fuisse *ad suavem naturæ nunquam deficientis conservacionem*, licet modus aliæque plurimæ circumstantiæ nos lateant.

SECTIO TERTIA

Cibi & potus rationem brevissimè habet.

§. I.

Eundem **אלהים**, cujus mentionem in *Parascha* **ברשת** tricies & bis factam esse observat *D. Varennius*, qui fecit Adamum sextâ die creationis mirabili opificio, quique propter nomen, quod sibi tribuit multitudinis, pluralitatem quandam respicit, & per constructionem hujus cum verbo singulari, in illâ pluralitate singulare quidpiam adesse ostendit, *Hospitem facimus activum & cibariorum Auctorem*. Scilicet non *DEUM Patrem*, aut Angelos ad deliberationem adhibentem, quia ministri sunt & res creatæ non creatores, aut tres mundos alloquentem, ut fingit *R: Manasse*, quia hos mundos aliunde non exsculpet nisi forte cum *R. Mose Gerund.* & *R. Bahye* ex verbis initialibus *Geneseos*, sed *DEUM Patrem cum Filio & Spiritu Sancto*, adeoque

que totam Sacro-sanctam Trinitatem. Hunc enim Adamum, datâ ei vi multiplicandi, concessoque dominio in res omnes, tali oratione adlocutum fuisse scribit sacer historicus Gen. I. v. 29.

הנה נתתי לכם את כל עֵשֶׂב
 זֶרַע אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וְאֵת
 כָּל-הָעֵץ אֲשֶׁר-בּוֹ פֵרִי עֵץ זֶרַע
 : Ex hac igitur patet sapientiâ Creatoris provi-
 sum esse cibum ad conservationem
 individui, sicut ejusdem verbo im-
 pressa fuit facultas & appetitus mul-
 tiplicandi genus humanum ad con-
 servationem speciei, vers. præced.
 28. Et ut probè animadverteret ho-
 mo, quanti apud DEUM esset, quam
 sibi haberet curæ vitæ suæ conser-
 vationem, & quam largè suppeditaret
 quævis ad victum necessaria, visum
 fuit sapientissimo DEO *notabilem*
asteriscum part. הנה hic præ-
 ponere. Est enim ea, ut loquitur a-
 cutissimus D. Varenius, ab unâ parte „
 Cha-

Character creatoris in hominem stupendæ beneficentiæ & providentiæ: ab alterâ parte hominis excellentiæ, & â parte objecti evidentis & abundantis bonorum & desideratissimorum ciborum præsentia. *Ecce*, inquit, præsentissimum ciborum apparatus liberalissimè vobis donatum, quem manu quasi meâ vobis offero: *ecce* ergo pro lubitu vescimini illo, qui vos hospites expectavit, cibo. Hæc ille.

§. II.

UT autem *hic dictus* אלהים fuit *hospes activus*, ita etiam eorundem cibariorum, quæ in victum homini concessit, sine repugnantia censendus est *auctor*. Cum enim de *productione eorum* proponitur quæstio, est nostra sententia, quæ & cujusvis non revocantis in dubium S. S. *avdevtiav* erit, hæc cibaria *die tertio DEUM produxisse*: quippe eo ipso (nullæ enim demum post hominis creationem sunt productæ, quod

quod nonnulli probare annuntur
 ex Gen. 2. v. 9. ubi ob singulares
 rationes facta tantum est à Mose
 recapitulatio priorum) auditâ voce
 אֶרֶב Imperativâ אֶרֶב, omnes ber-
 barum arborumque species non a-
 ctive, quasi apta fuisset per se ad
 producendum, sed passivè juxta vo-
 luntatem DEI materiam tantum
 suppeditando, אֶרֶב egredi fecit &
 progerminabit terra. Et tum re-
 tit mox tellus, quamvis esset vacua
 ab incolis, floridissimis pratis, ex-
 cellentissimis arvis & καλλίστοις δέν-
 δροις κοσμημένη. ut hujus rei veri-
 tas patet Gen. 1. v. 11. 12. In tres au-
 tem classes tam re & naturâ quam
 accentuatione & scriptiois formâ loco
 citato distribuuntur כל יבול הארץ
 omnes proventus terra. Prima com-
 prehendit אֶרֶב. hac voce nonnulli vo-
 lunt designari herbas medicinales, quas
 DEUS, quia prævidit multa mala
 ex lapsu oritura, produxerat. alii eam
 de teneris & mollibus herbis exponunt.

Verum, quia hoc intercedit discriminis inter נשך & עשב, ut illud respectu radicalis verbi sit generale hoc autem non, imo hujus radix verbalis in Hebræo labio sit ignota & inusitata (non enim licitum est dicere, est *cenfura D. Var:* תעשב הארץ, sed תרשא הארץ) adeoque נשך latiore quendam involvat conceptum, hoc etiam semper opponatur τῶ עשב in *Paraschâ* כרשית aliisque locis, sentimus cum *D. Varenio* & *D. Calovio*, eam verè denotare herbas insativas & ἀνθράτων species e.g. *Grass für die Vieh*. Quin etiam observamus, עשב non posse explicari *adjective*, נשך v. *substantive*, ut inferant hæc duo verba conjuncta herbas virentes: impedit enim accentus *distinctivus* in נשך & *conjunctivus* in עשב. Et licet sit *omissa part. conjunctiva* ו, ex eo tamen nihil inferri potest, cum similis constructio כדרך הלשן occurrat in plurimis locis

cis. *Secundam classem* constituunt
 עשב מוריע זרע. עשב quidam de *gra-*
mine, fæno & pabulo in sustentationem,
 quidam de *grandiusculis herbis* dici au-
 tumant. At quia ex supra allatis,
 nec non accentuum ratione certum
 est, distincta esse נפש & עשב, hoc
 pariter respectu distributionis in
 species ex observat. D. Varenii sit ge-
 nerale, ut non liceat dicere נפש
 נפש, sed עשב זה, nos secuti iudicium
prædictorum Doctorum, per vocem
 עשב, *herbas sativas ad sui conserva-*
tionem virtute seminali præditas & cul-
tura provenientes intelligimus, e. g.
 Saat zu Noth den Menschen. In
tertia classe sunt פרי עץ arbores fru-
 ctuum feraces, tam potentiâ naturali
 à Creatore inditâ, quam actu, un-
 de statim additur פרי עץ: statim
 enim post creationem ad jam jam
 condendi hominis usum ipso actu
 excellentissimis fructibus superbie-
 bant arbores, egredientes adeo è
 ter-

terrâ onustæ fructibus, & semine
specierum conservante arborum
propagationem.

§. III.

Hæc res certa est. Juvabit er-
go notare, quæ harum *trium*
classium ex liberalitate Numinis τῶ
כֹּלֵן cibo essent. Gen. i. v. 29. qui
locus in super. extat, suam circa
hanc rem mentem his verbis DEUM
pronunciassè indicat vere μέγας
θεόλογος, את כל עשב זרע זרע
ונתת כל העץ זרע זרע יהיה לכם
לאכלו. Binas posteriores *classes* hic
hominū arbitrio, qui hic pronomine
כֹּלֵן efferuntur, permisit DEUS, ut
ex iis liberè & absque metu insegutu-
ri periculi sumerent quæcunque ad
victum necessaria forent. Præbe-
bant adeo alimentum ejus corpori
tam *frugum genera*, quæ aut spicis
continentur, ut *triticum hordeum*, aut
includuntur siliquis, ut *legumina*, aut
vasculis, ut *sesama & papaveres*, aut

membranis, *panicum*, *millium*, quarum
 arbores, quæ glandes edunt, ut *ca-*
stanea, *esculus*, quæ fructum profe-
 runt coni adinstar turbinatum, ut
cupressus, *cedrus*, quæ poma ferunt
 ut sunt *malus*, *citrus*, quæ fructus pro-
 ferunt sub duro cortice, ut *amygda-*
lus, in quibus est fructus molliore
 carne præditus, teneraque pelle coo-
 pertus, ut *oleaster*, *cerasus*, quorum
 fructus siliqua est, sive granum quod
 longiori ac sicciori cortice succum
 involvit tenuiorẽ certis distinctum
 internodiis, ut *Cassia*, *tamarindi*. Vel ut
 rem verbo complectar: *omnium her-*
barum sativarum & arborum frugife-
rarum species sive intra sive extra
paradisum fuerint, DEUS homini
 in cibum dedit liberalissimè, ut
 ex omnibus iis, etiam *delicatissimis*,
 quicquid esui esse potuit, deligeret.
 Negant quidem nonnulli ei conces-
 sos *fructus extra paradisum*, faciendo
 fidẽ suæ assertioni verbis quæ occur-
 runt Gen. 3. v. 18. *comedes herbam agri.*
 Sed

Sed hoc refellere non adeo operosum. Quæ enim consequentia? dixit DEUS, quod homo post lapsum non frueretur *fructibus paradisi* longe nobilissimis, sed comederet *herbam agri* extra paradisam provenientes; Ergo non data homini facultas carpendi *herbam agri* in cibum ante lapsum? vel cui bono *universalis* designatâ voce לֵךְ *clausula*, non solum *speciebus* sed etiam *terra* unde *illæ* enascuntur addita est Gen. I. v. 29. Parilis utriusque h. e. absurda & nulla est ratio. Hæc ergo genuina & vera erit *loci objecti* interpretatio: quod homo, quia *fructibus paradisi* abusus erat, non aliis, *ideo fructibus paradisi* carere debuit, & quia *inordinato cibo paradisi* peccaverat, ideo *denegatione cibi* ejusdem fuit puniendus.

§. IV.

Herbarum arborumque fructus fuerunt quidem *cibus primorum*

parentum, vel ut apertius cum Ovid:
 rem exprimam: Primi homines
 Contentique cibis nullo cogente creatis
 Arbuteos fructus montanaque fraga
 legebant,
 Cornaque & in duris herentia mora
 rubetis,

Et que deciderant patulâ Jovis ar-
 bore glandes.

Testimonium tamen Diod. Siculi,
 quod de victu eorum dicit, quoque
 adfirmat: Primos homines inordinatâ
 & belluinâ vitâ utentes sparsim ad pa-
 lœua ivisse, est ער שקר דומ Testimo-
 nium falsitatis: diversa quippe tuere
 fercula hominum â pabulo brutorum.
 data sunt his in alimentum עשב
 sed non ערב ערב ut illis; verum
 ערב ערב ירק significat quidem et-
 iam omnem herbam, quâ utitur homo
 ad cibum aut medicamentum, & un-
 de fiunt horti, ut observat Schindl:
 in Lex: quia tamen vi verbi radi-
 calis ירק exspuit, propriè dicit spu-
 tum

tum terra, hoc est, illud viride humidum quod supra terram eminent, hic etiam τῶ ζῳῶ additur ut ejus species, certum est, cibum animantium fuisse omnes αὐτομάτων species, virides herbas, gramen & olera herbarum, sicut hominis agrorum arborumque fruges & fructus. Adcuratè ergo respectu hujus rei D: Varenus part. 1. quæ habetur vers. 30. Gen. 1. exponit non per similitum nexum, hoc sensu: vobis erit in cibum & omni bestia, sed adversativè, ut talis sit constructio: Omni vero bestia &c. Par etiam de aliis victum primorum Parentum hæc contumeliâ inquinantibus, DEUM nimis tenuia fercula eis suppeditasse, ea conservanda eorum vitæ non fuisse satis, eosque adeo parcam & duram egisse vitam, esto judicium. Sic enim actum esset de clausulâ ἐγκωμιασικῆ, quâ DEUS peractâ creatione omnia ἡνδρῶν valde bona, excellentissimè bona, eâ συμμετρίᾳ & perfectione ut perfectior excogitari non

non posset, creata & constituta fu-
 isse, iudicio suo adprobante pro-
 nuntiavit. Actum sic etiam esset de-
 decantatâ adeo *terra fertilitate*: cum
 tamen *ea* maledictionis expers fuit
 feracissima, sponte, largè copiole-
 que præbens quæcunque ad victum
 hominis pertinebant. Et quam-
 vis ejusmodi *splendidâ mensâ* aut po-
 tius *luxuriæ incitamentis*, ut nunc fa-
 ciunt mortales, non uterentur, tan-
 tum tamen abest, ut *illud* saveat
 calumniatoribus, ut certo indicio
 potius sit, terram fructuosissimam
 fuisse & delicatum necessarium-
 que cibum subministrasse: herbarum
 „ quippe, arborumque fructus cibi
 „ tum. fuere jucundissimi & bellissi-
 „ mi, benè olentes, benè sapientes, sa-
 „ nitati adprime conducentes & lon-
 „ gè plus succi viriumq; suppeditan-
 „ tes, quàm nunc piscium vel volatiliū
 „ præstare possit caro. Terra enim
 „ nondum erat maledicta. Hæc sunt
 verba *D. Cal.* quibus prædicat *vim* her-
 ba

borumque *in alendo*, quam etiam firmat *singulis* arborum herbarumque *classibus* addita *divinis* *Phorikē* Gen. i. v. ii. 12. Sed instet quis; per arbores *insalubres* & herbas *venenatas* nostrum adfertum corruere. Verum nihil minus: post maledictionem enim tales demum ferre incepit terra, quæ in statu excellentiæ nec tulisset. Recenset quidem *Cornelius à Lapide* tres rationes, cur DEUS arbores *insalubres sterilesque*, & *venenatas herbas* creavit (N) ut *universum omnibus rerum generibus* esset *integrum*, (D) ut ex *iis*, seu *contrariis*, aliarum *eluceret bonitas*, (A) ut *homini medicinae* essent. Hanc tibiā tere etiam inflat *Pererius* dicendo; *naturalem terra fertilitatem* nec *omnino demtam* nec *omnino diminutam* fuisse, sed *eodem modo sese* illam habuisse *ante & post hominis peccatum*. Verum hi à veritate longius abeunt. Cum enim *creata fuerunt cuncta* valde bona, homini non opus fuit *medicinâ*, arbores *steriles herbæq;* no-

xiæ, quemadmodum labor sollicitudinem & difficultatem secum ferens, sunt pœna peccati: sequitur ergo *noxium illud accidens, quod jam iis inest, post lapsum cepisse, illas propter peccatum à priori naturâ (si illas alias herbas arboresque ut species universi consideremus) degenerasse, terramque propter idem suâ fertilitate nimium prohi dolor! fuisse privatam.* Et quamvis quibusdam in locis *terramintus fertilis fuerit horto* ΓΥ, est tamen jam eadem plurimis in locis non modo *infœcunda, sed & fœcunda loca lolio, Zizaniis, sentibus ac spinis sunt deformata, adeo ut ibi, ubi Adam ante lapsum inter fœcundissimas arbores, in amœnissimis pratis, in floribus & rosis ambulavit, nunc urticæ, sentes aliaque molesta germina in tanta copiâ excrescant, ut ea, quæ bona sunt, fere obruantur.* Non ergo *horum prædictorum* firma est advertio, nec acu rem

teti-

tetigit Grotius, qui maledictionem
 terræ comparatè explicaturus, ex-
 ponit verba *maledicta erit terra hoc*
modo: non erit qualis paradysus qui te
sponte natis alebat, vegetumque prestabat,
sed subacta multo labore ne sic quidem pu-
ros fructus proferet: non enim satisfacis
maledictioni divinae, vi cuius, propter
peccatum hominis terra pristinâ fer-
tilitate privata spinas & tribulos, id
est, per synecdochen omnis generis
herbas inutiles & noxias, germinat, &
gravius quid involvit, ceu superius al-
lata demonstrant.

§. V.

Sponte quidem præbisset terra ho-
 mini alimenta. Non tamen est
 nostra mens, Adamum liberum labo-
 ris fuisse, sed ipsum eundem in ea,
 que victui essent necessaria, in statu in-
 tegro insumisse. Posuit quippe DEUS
 hominem in hortum עֵדֶן, לעֵבֶרָה,
 hoc est, ut coleret eum, in eo laboraret
 sementemque faceret, ut talem huius
 ver

Verbi *עֲשׂוּ פֶּאֶרֶוֹ* supra explicavimus. Imo, quod addat DEUS tam herbis quam arboribus, quibus Adam vitam aleret, *וְרַע וְרַע*, idem probari credit noster Varenius, dicens: *in hac concessione cibi tacitè etiam innuitur futurum hominis officium in adplicatione seminum ad perennem cibi conservationem: unde utrobique additur, sementantes semen. Laboris ergo hic quoque fuisset usus, non laboris qui secum fert sollicitudinem, molestiam & coactionem, sed laboris conjuncti cum jucunditate, voluptate & recreatione: ille enim post lapsum demum fuit introductus: quia è terrâ maledictâ in labore sine molestiâ ac difficultate comedere non licet. *בְּעֲצָבוֹ וּבְזַעַת אֶפֶיךָ* cum acri dolore, magnâ molestiâ, corporis fatigatione, horrore & metu mortis comedes terram & vesceris pane ex eâ, est sententia DEI decretoria Gen. 3. v. 17. & 19. De Agriculturâ ergo eâ, cujus usus jam est apud*

quod mortales, si quis quaestionem propo-
posuerit, hinc planum est, illam eo
tempore non fuisse, sed demum post
cœpisse: quia sine labore sollicito,
improbo & difficili exerceri nequit.

Quo vero tempore initium ejus factū fu-
erit, in eo non conveniunt Auctores.

Agricultura inventionē alii Osiridi tri-
buunt. alii Triptolemo adsignant, alii
saturno adscribunt. Nonnullis Ce-
rerem eam mortales docuisse, & no-
men Cereris a gerendis frugibus acce-
pisse, visum est. Sed ii omnes errant &
fidem non merentur. Si enim S. S.
imposito homini statim post la-
psum per maledictionem terræ la-
bore molesto & sollicito, testatur,
Cainum, qui primo mundi anno na-
tus est, fuisse עובר הארמה, extra
controversiæ aleam est, ibi agricul-
tura initium esse ponendum. Simile de
usu frumenti & modo serendi esto ju-
dicium. Scilicet, quia ante multas
tempestates, quam esset Ceres, Dio-
nysius, Triptolemus, Saturnus, frumenti
usus

ulus apud mortales erat, præcipuè
 apud Hebræos & Ægyptios, (quod
 perspicuum est ex historiâ Jacobi
 mittentis filios in Ægyptum ad e-
 mendum frumentum,) ideo *hic*, cum
 agrorum culturâ & ferramentis ru-
 sticis, *ab hominibus statim post lapsuram*
vitam agentibus ad posteros manavit,
 & *hi ea* (nulla enim ars, ut *Fabius*
inquit, intra initium suum fterit)
deinde adauxerunt, atque ex iis, quos
commemoravimus, alii alios primi
monstrarunt. An vero talis panis, quem
 nos habemus, tanto labore fuerit
 comparatus? est quæstio sua non
 carens difficultate. Alii enim *hic*
negantem sententiam amplectuntur,
hoc ducti argumento: quod omnia,
quæ homini ex usu sunt, non videntur
statim fuisse inventa. Alii rursus ad
 quæsitum responsuri hac progredi-
 untur viâ: *primos homines post lapsum*
ob defectum panis facili glande longa
seraq; solvisse jejunia, ut in hanc rem
extat effatum Boëtii. Nos neutrius

partis auctoritati fidem derogare volumus. At tamen, quia glandibus cibi delicatiores in promptu erant, & panis quoque est præcipuus cibus, quo hominis corpus alitur, probabiliter concludimus: *ejus usum non multo post usum frumenti adinventum fuisse.*

§. VI.

Ergone in paradiso non comederis Adamus? brevibus cognoscemus. In hoc inquisituri, quæstionem, quæ est de tempore commemorationis Adam in paradiso, prius explicabimus, cum in eâ totius rei cardo vertatur. Sed, hic dissidemus a Veteribus adferentibus: Adamum per centum annos in horto permanfisse, adversamur etiam iis, qui aut per trihorium duntaxat *πρωτόπατορα* felicitatis primæ participem faciunt, aut usuri numero rotundo & sanctificato septem huic tempori adscribunt annos, aut tot annos Adamum ibidem fuisse statuunt, quot Christus
mi-

ministerium in terrâ obivit. Ponimus ergo hic absque veritatis ja-
 cturâ modestissimè *tale judicium: ali-*
quod temporis spatium hic omnino esse
concedendum. Rem illustrat sequens
 "ratiocinium. Sexto creationis die
 "conditus erat Adam. Septimo so-
 "lenne fuit Sabbatum. Post id tem-
 "pus omnium generum animalia
 "â Cosmoplaste ad Adamum ducta
 "sunt, ut nomina naturis ad amuf-
 "sim apta imponeret unicuique.
 "Non id intra trihorium vel diem
 "unicum (quanquam miraculosa
 "fere animalium congregatio vide-
 "ri queat) propter tot volatilium,
 "gressilium, reptilium aliaque inse-
 "ctorum genera expediri ab Ada-
 "mo potuit. Dein è gravi somno,
 "quo sopitus, evigilans, suam juxta
 "se sociam deprehendit & agnovit.
 Non hæc absolvit omnia una lux
 unacq; nox. *Hujus ergo ratiocinii intui-*
tu, talis quæsito parata est re-
sponsio: Adamum intra id tempus, sive
 fuit

fuit trium sive decem sive tredecim dierum, vel plurium, *quo in paradiso commorabatur, comedisse*: non enim videtur verosimile, eum à delicatissimorum fructuum esu abstinuisse, cum etiam arbor scientiæ boni & mali, Evam, quod esset bona & oculis ejus desiderabilis, suo vesçi fructu adlexerit. Hic denique ultro se offert quæstio curiosa forte magis quam necessaria, *cur herbarum, arborumque fructus expressè hominibus in victum dederit DEUS?* sed cujus rationes à priori, quia latent, memores tritiæ sententiæ Hebræorum **בְּמִפְלֵא סֵמֶךְ אֶל־תְּרִישׁ** i. e. *altiora à te ne queras*, lubentes omittimus aliquas si non certas, probabiles saltem à posteriori cum D. Calovio enumeraturi. (N) Victus simplicitatem & frugalitatem *hoc ipso* commendavit DEUS: illa quippe sanitati, sapientiæ, virtuti & castitati multum prodest, hinc videmus frugalitatem à paganis observatam & multis lau-

dibus celebratam esse. Digna sunt
 verba B. *Lutheri* quæ hic adscriban-
 tur: Ex fructuum istorum esu,
 inquit *ille*, non leprosa illa pin-
 guedo, sed corporis pulchritudo &
 sanitas proventura tum erat, &
 sana humorum temperatura. Nunc
 carnes non sufficiunt, non suffici-
 unt legumina, non frumenta, & sæ-
 pius incommodiori victu valetu-
 dinis pericula incurrimus. taceo
 illa, plus quam pecuina peccata,
 quæ quotidie immoderato usu cibi
 ac potus ingravescent. (2) Voluit
 DEUS *berbarum designatione* sollicitudi-
 ni victus occurrere, ne de eo parando
 animo angamur, cum nullus in mun-
 do sit angulus, qui herbas arbores-
 que non fert, hominique victum cor-
 pori alendo sufficientem suppeditet.
 (3) Commonescere forte voluit
 etiam homines *ad signati ipsis cibi cum*
animantibus communis, ut submissius
 se gererent, siquidem, non Angelo-
 rum more, sine cibo, sed ut ani-
 man-

si
mantia bruta vitam sustentare debeant; nec non vitæ animalis quæ cibo ac potu eget.

§. VIII.

Sed אכילה בלא שתיה כמכה בלא רמיה *Cibus absque potu est quasi vulnus absque emplastro* Restat ergo, ut postquam ratiocinati sumus de cibo solido ארז ארז ejusque naturâ, quis ejusdem fuerit potus, jam simplici evolvamus scrutinio. Sed hic hæret aqua: quippe ad trutinam juvenilis cerebelli examinarem, quam spissæ tegunt tenebræ, quamque probatissimæ eruditionis viri silentio transierant, arduum nimis & difficile est. Ne tamen quem lateat, quid nostri super hac re sit animi, dicemus quid probabiliter, ut in re obscurâ fieri solet. *Due vera diversæ super hac re constitui possunt opiniones.* Altera eorum, qui vinum innocentis hominis faciunt potun. altera censentium, eum aquam pro potu usurpasse. Nos illâ suis, si

qui fuerint, modestè relictâ Patro-
 nis, *banc* impullu sequentium ratio-
 num amplectimur. Scilicet, ut ex
 lege DEI homo solido cibo simpli-
 ci & frugali, qui expers fuit incita-
 mentorum luxuriæ, & absque ma-
 gnis sumtibus multoque labore ubi-
 vis terrarum præparari potuit,
 herbarum arborumq; fructibus ute-
 retur, ita necessum est, *liquorem*, si-
 ne quo cibus non bene digereretur,
eiusdem etiam fuisse *natura*, h.e. *fruga-*
lem, simplicem & absque difficultate ubi vis
terrarum parabilem. At talis præter
 aquam nullus alius datur. Ad *vi-*
num enim quod attinet, licet ab e-
 jus excellentiâ quid pro eo possit
 adferri, caret tamen *dictis requisitis*
 quæ hic aderunt. Non est *liquor fru-*
galis: licet enim modicè haustum
 conducit excitandæ lætitiæ & refi-
 ciendis viribus, fomes etiam & in-
 citamentum est ingenii virtutisque
 ad opinionem Perlarum, tamen si
 quis plus latis biberit, quod verè
 fie.

fieret, si potus foret quotidiana-
 nus, corrumpit sanitatem corporis,
 excitat iracundiam & rixas ciet, ut
 homo vino ebrius irâ in rabiem
 versâ nil pensi habeat, si quid quod
 turpe sit commiserit, ceu ejusmodi
 vires illi inesse, expertus est *Noachus*;
 experiuntur etiam quotidie mortales,
 unde nec sine admistâ aquâ, ii,
 qui salutis suæ sunt cupidi, audent
 vino ad sedandam sitim uti. Ad
 voluptates præterea incendit illicitas:
 nam disserente Hieronymo, *proximus à Libero Patre intemperantia gradus ad inconcessam Venerem esse consuevit.* Hinc & nata videtur, quæ in *Terentio* extat sententia, *sine Cerere & Libero friget Venus.* At aquam aliter sese habere est in confesso: nullus enim per *aqua usum* aut ipse malo adfectus, aut alii injuriam fecerat. Non est *Vinum liquor simplex.* Vinum enim tale quale jam est in usu & potationi inservit, non
 spon-

sponte fert natura, sed per pressio-
 nem tale ex uvis conficitur. Non
 ergo inueniebatur tale vinum in
 Paradiso, sicut nec uvæ in quavis
 terræ parte inveniuntur: quia non
 omnis fert omnia tellus. *Aque* ve-
 ro dispar est ratio: quippe intra
 ea spatia, intra quæ, *eam* jam à mun-
 di exordio collocavit sapientissi-
 mus rerum Architectus manet per-
 petuo, nec intensissimo premente
 frigore deficit. Frequens præterea
 in omnibus terræ partibus est co-
 pia, ut sine adsiduo labore possit
 adferri & parari. Ut igitur omnis
effectus de sua testatur causa, *requi-*
sita pariter debita si adsint, indicant
rem ita sese habere, ita ob probata
requisita per hanc dispositionem syllo-
gisticam nostra vera manet adfertio:
si aque, non vero vino, ea conveniunt re-
quisita, que potui primorum hominum
sunt aptissima, utique fuit eadem potus
eorum At. v. P. Ergo P. Sed instet
 quis: τὸν □□ non opus habuisse, pe-

culiari liquore in potum, promo-
vente concoctionem naturâ cibi
ejusque succo, qui herbarum arborum-
que fructibus ante maledictionem
inerat; & nos eo, quo negamus in
quavis terrâ uvas crevisse, in sta-
tu integro, ire etiam negatum
terra fertilitatem prorsus admiran-
dam. Verum talis nimis tenuiter
& curiosè disputat. Nonne enim
quotidianâ deprehendimus experien-
tiâ, homines jure & tenuiore cibo
vitam tolerantes etiam desiderare
potum, & absque hoc vivere
non posse? vel num ex eo, quod qua-
rumvis terræ partium fertilitas non
attigerit fertilitatem paradisiaci hor-
ti, possit inferri, quædam loca fuisse
infœcunda? nulla sane ejus seque-
læ subest ratio: quia ea loca,
quorum minor horto ꝑꝑ fuit fer-
tilitas, fructuum fuere feraciora iis
locis, quæ jam feracissimorum no-
mine veniunt. Deinde, donata fuit
terra ante maledictionem amplio-
ri-

ribus donis, herbarum arborumque fructus majori gaudebant vi alendi, majori suavitate & jucunditate, major quoque inerat aquæ efficacia & dulcedo. Ergo si privata *bis, jam sedet sitim, & homines eam* haurientes benè vivant, nil obstat, quin *idem* tum potuerit præstare, fueritque etiam *hujus* intuitu potus *priorum hominum*. Quid, quod non modo homines antediluviani, sed etiam qui post diluvium in vivis erant sancti Patriarchæ, queis curæ fuit frugalem vivere vitam, *aquam potarunt?* qui mos *mediusque* non nisi forte ab Adamo habet originem, quod ipse in paradiso *aque* adsvetus, *eadem* pro potu usus fuerit aliquamdiu extra paradysum, *eumque cultum* postea ab eo sui ceperint posterii.

§. IX.

Utut vero nostrum super hac re tale sit ratiocinium, non tamen persvadeat sibi quispiam, nos *notiti-*

*am vini usus Adamo derogare: quippe
 ejus insignis sapientia sublimiora
 comprehendere potis erat, banc ita-
 que quantivis pretii rem probè quo-
 que cognovit. Multo minus quis id
 factum in animum inducat, nos hâc
 sententiâ, denegantibus vini usum ante
 diluuium velle favere. Phræseos He-
 brææ quæ occurrit de Noacho Gen.
 9. v. 20, וַיִּזְעַק וַיִּטַּע כִּרְמִי & cæpit
 & plantavit vineam, is forte videbitur
 sensus, tamen eadem id non in-
 fert ac si primus plantasset vineam:
 tum si idem inferret, id secundum
 quid esset intelligendum, quod pri-
 mus post diluuium plantârit. Non
 enim potest dari ratio, cur magis vi-
 tis quam aliarum plantarum præ-
 stantissimus usus & fructus in obscu-
 ro tam diu latuerit. Nec reddi po-
 test causa, cur Christus hominibus
 ante-diluvianis Matth. 24. v. 38. ex-
 probrat, quod immersi voluptatibus non
 modo ederint sed & biberint, nisi di-
 catur eos vino sese ingurgitasse: vinum*

H

enim

§8
enim qui potus est *naturalis*, ante ce-
revisiam, qui potus est *factitius* &
præter vinum sola inebriat, *omnino*
fuit inventum. Quo præterea com-
motus argumento *Noachus* in ani-
mum induxit vineas plantare, quæ
sedulâ curâ opus habent? nota sane
ipsi fuit *planta excellentia* & *fructus e-*
jus vis, atque ideo *hoc* suscepit *negotium*:
plantavit enim vineam, ut ex
vite potionem exprimeret. Et licet ex
aliis fructibus *potus* potuisset parari,
ut postea factum est, in tantâ tamen
rerum varietate animum potius ad
uvas adplicuit, cum antea experien-
tiâ edoctus sciret, quid ipsi & reli-
quo humano generi ex *eo labore* com-
modi & lucri sperandum foret. hinc
ergo sequitur, nec *homines antedilu-*
vianos adeo stolidos fuisse, ut *nobilis*
uvarum liquore adlecti, *illas* per ex-
pressionem in *vinum* facili negotio
non solverent. Nam *vivendi necessitas*
est adeo ingeniosa, ut ad corporis

sustentationem res non modo neces-
 sarias, sed & delicias gulæ congruo-
 as inquirere non desistat, quod cum
 & adhuc accidat, cur *illud nature*
beneficium primo mundo denegetur, nul-
 la subest ratio. His accedit hoc de-
 niq̄, quod sacrificiis addi consueve-
 rint *libamina è vino, quæ primâ mun-*
di ætate etiam offerebantur. Si ve-
 ro quid *parti neganti* hic dandum
 erit, licebit adlerere, *Noachum pri-*
imum vites excoluisse cum arte, & vini
usum ordinarium fecisse, cum ante
diluvium non esset adeo frequens hu-
jus usus, neque illæ ita essent excul-
tæ eo tempore, quo terra non fuit di-
ludio corrupta. Facta autem Gen. 9.
vineæ a Noacho plantatæ, adeo adcu-
rata mentio, ob noxam quam admi-
fit Noachus vino remulentus & in-
secutam Chami maledictionem, ut non
clam esset Israelitas, unde origo ma-
ledictionis Cananeorum fuit. Sed de vi-
 tibus, unde eas *Noachus finito diludio*
acceperit, quæritur. Apud *Judeos*
 com.

commentum de *hircis*, à Noacho emisso
 & esu labruscarum inebriato, in-
 venit. Extant involucria *Ethni-*
corum de *Stapbylo capellarum Oenei pa-*
store, & *Libero Patre*. Nec latet senten-
 tia *R. Levi* de prudentiâ Noachi de-
 ferentis omnium plantarum species
 in arcam, easque ibi adservantis. In
 aprico etiam est opinio *Calovii*, *Ri-*
veti aliorumque plurimorum, divinam
 hac in re providentiam decantan-
 tium, quâ ut in radicibus omni-
 um plantarum, ita & vitis vis ali-
 qua fuit conservata, quâ ex semi-
 nibus sub terrâ conditis, postea
 emergebant plantæ. *Ultima adsertioni*
nos calculum addimus, cum priores
 sint commenta vanorum hominum
 ex ignorantia veri provenientia,
animalia in diluvio erant peri-
 tura non *stirpes*, & non expressè
 dederit DEUS Noacho in man-
 datis, ut *has* in arcâ adservaret.
 Ex his igitur *surculis* plantarum
 Noachus postea non solum *vites* re-
 sti-

rituit, sed & vineas instituit, illudq;
 inventum explorata utilitatis experi-
 entia saepe auxit, donec ad perfectionem
 pervenit.

SECTIO QUARTA.

*Ea, quæ de esu Carnium disputantur,
 quod fieri potest, explicat.*

§. I.

His quæ tradita sunt ita sese habē-
 tibus, ad ductū regulæ Hebræ-
 orū, על ראשון ראשון, על אחרת אחרת,
 de primis primo, de ultimis ultimo agen-
 dum, expendenda est quæstio, utrum
 primo homini licuerit uti ad victum castis
 animantibus? Auctores enim quosdam
 eandem materiæ de cibo innocentis ho-
 minis subjecisse deprehendimus. Sed
 quam ferax super hac re divorti-
 orum leges? Audimus alios negan-
 tem tueri partem, alios in adfirman-
 tium castra descendere comperi-
 mus, ut invenire medium, quo ire
 est tutissimum, sit res non mini-
 mæ difficultatis. Haud tamen te-

cf. 11:6
7.

merè me facturum arbitror, si in
adfirmantium i vero *sententiam*, cum
 sit *ea* non vanis superstructa fun-
 damentis. Præcipuum illorum pe-
 citur ex defectu communis juris & ob-
 ligationis inter hominem & cetera ani-
 mantia. Etenim, quia propter de-
 fectum *rationis* in brutis, *voluntatis*
 pariter, quæ in utramque partem
 se flectere & ad normam quam-
 piam moralem componere potest,
 nec non *impotentiam* præstandi *acti-*
ones homine dignas, nullum inter *ea*
 & hominem intercedit pactum, nullaq;
 ex hoc vel à parte brutorum erga ho-
 minem vel à parte hominis erga bru-
 ta datur vera obligatio, sequitur nul-
 lum deprehendi jus, vi cuius huic
 cum illis *amicitia* & *societas* injuncta
 est. Denegato vero tali jure, sicut
 facile ob rationes allatas denega-
 tur, fit mox tale consequens, dari in-
 ter *ea*, utpote inter tales res, quæ
 se mutuo lædere possunt & proba-
 bilibus de causis velle intelliguntur,

statum quemdam belli, hoc est, posse eadem se se invicem ledere sibi que injuriam offerre. Ergo quid obstat? quo minus respectu hujus status, primo homini facultas fuerit cadendi & comedendi animalia, absque quapiam, in ea aut DEUM, qui talem statum inter hominem & bruta ordinavit, factâ injuriâ, sicut eadem nobis etiamnum est concessa, & ejus status documenta bruta in hominem crudeliter servientia sæpè pariter dederant. Proximum huic fluit ex argumentatione à minori ad majus. Nimirum, si animantia rapacia citra injuriam reliqua innocua, in que nil boni contulerant, conficiunt & devorant, multo magis licitum erit hoc homini, cui datum erat exercere dominium in quævis animalia, & quibus homo velut in compensationem cædis prospexit pabulum, queque is contra incurtus & impetus immanium belluarum defendit. His accedit denique hoc, quod si in esum non mactata fuissent ani-

manſia, tanta eorum metuenda fuiſſet multitudo, ut homini fuiſſet habitatio non modo moleſta, ſed & adeo anguſta, ut nullum fere locum commodum domicitio & à brutis vacuum inveniffet.

§. II.

Nec valent quæ bis objiciunt adverſe ſententiæ Patroni argumenta, ducta cum à defectu instrumentorum carnibus devorandis neceſſariorum, hoc eſt, dentium anteriorum oblongorum, acutorum & à ſe invicem ſejuñctorum, propter quem opus eſt homini cultro ſecandis carnibus; tum ex naturâ infantum, quæ nondum conſuetudine pravâ corrupta fruſtus præ delicatiffimis carnibus appetit, eo ipſo indicans, fruſtus eſſe vitium homini proprium & naturalem; tum ex eo, quod nulla in præmia ſit ratio, cur homo animo tantum obleqviturus innocuum animal, quod vitam ab eodẽ habet Creatore, cedat,
nec

nec possit se purgare exemplis leonum &c. quibus natura carnes in vitum destinavit, homini vero non; aut alia desumpta vel à circumstantiis antecedentibus, quod homines intemperantiâ abrepti & immoderatâ edendi libidine fracti demum esum carniuum introduxerint, vel consequentibus, quod crudelitas hominum animalium cædibus velut accensa & irritata in ipsos homines proruperit, ut hoc ὀφθαλμοφανερῶς detegit Plutarchus in sec: Orat. de esu carniuum & in Gryllo, vel de viq; exemplis plurimorum a carne abstinentium ut Bajanorum in Cambajâ, Braminum aliorumque. Hæc inquam licet verè & adcuratè sint formata non valent: nam (N) præcipuus eorum scopus est admonere hominem frugalitatis, eique temperantiâ injungere, ne cibus immodicè inhiet & pingui nimis utatur pabulo, quod pecudibus, quibus venter laxior est, proprium est. (O) quædam continent singularia, a singulari vero

ad *universale* argumentari N. V. C.
 (3) *Abusus rei non tollit rem.* (7) non
 possunt convellere *fundamenta* *prece-*
dentis opinionis, aut *eorum vim* destruo-
 ere. (7) Si possent, non tamen
 ostendunt *esum* *divino juri contrarium*,
 quod *secundum* est adfirmantis partis
argumentum palmarium, tali *ratiocinio*
 probabile. Dominabatur *primus homo*
animantibus totius terræ, non modo
 ex *scientiâ & prudentiâ naturali*, quâ
 cognitum habuit, quomodo doman-
 da, tractanda & cūcuranda essent
 singula, aut ex *peculiari providentiâ*
DEI, qui per *Angelos* flexisset ani-
 malia ad nutum hominis, sed præ-
 cipuè ex *auctoritate & majestate*, quam
 eidem impertiit animalibus omnibus
tremendam voce ׀׀׀׀׀ *optimus creator*.
 Fuit ergo per concessam hoc verbo
 potestatem *Adam* summus Monar-
 cha & Princeps despoticus *eius*
erschaffener Welt-Fürst / cui similis
nullus in mundo extitit nec existet,
 ha-

habens *natura sua* conueniens dominium
 h. e. summum & despoticum. Si au-
 tem *hoc* ita sese habuit, fuit ei *potestas*
jure divino permiffa, fi non ex *ex-*
presso mandato, tamen *confequenter* &
implicite ex *conceffo dominio*, *cadendi a-*
nimalia in *efum* & *lui ufum*. Alioquin
 enim non verè fuiffet *tale Domi-*
nium. Imo, hoc pacto dominium
 quod *jam* obtinet homo *poft lapfum*,
 superaret dominium in *ftatu inte-*
gritatis acceptum, quod tamen eft
coactiuum, & *poft lapfum* non per *vo-*
cem נָדָה ut ante *lapfum*, fed per *vo-*
cem נָדָה Gen. 9. v. 2. exprimitur.
 Errat ergo propter adductas ra-
 tiones Grotius, dicens: Nec *interfi-*
cere licuiffe homini beftias ante *latam*
legem, feu *antequam DEUS* *fuam* *de ver-*
tendis in *hominum alimenta* *cæteris a-*
nimantibus *voluntatem* *prodidiffet*. Gen. 9.
 Moleftus nimis *hic* etiam eft Pytha-
 goras cum *fuis* *afpectis*, *magnum* *felus*
 effe credens τὸ ἐμψύχων ἀπ' ἁπλῶς, &
 novum prorfus *comminifcitur* do-

gma *Porphyrus*, qui lib. 7. de Abst. præcipuè *Philosophos* carnes comedere vetat: præterquam enim quod horum curiosas & nimis absurdas sententias dominium hominis in animantia satis refutet, per quod etiam ea occidere fas erat quæ homini non nocere, destruit tam illius quam hujus opinionem, falsum illud principium, cuius impulsu tam ridiculum amplexi sunt commentum. nimirum certò sibi persuadebat *Pythagoras*, quem secuti sunt ejus discipuli & *Porphyrus*, animas hominum post destructionem corporis proprii in corpora ferarum transire, animam illic semper eandem esse, licet in varias migret figuras, ut *Ovid.* per prosopopœiam ipsum *Pythagora* exemplum inducens fatur, atque inde probare volebat piaculum esse carnibus vesci: quia sic facile fieri posset, ut quis bubulam de aliquo proavo obsonaret, ceu ex *Tertulliani Apolog.* contra gentes id colligere licet, quod indignum foret factum.

Verum hoc dogma remotissimum esse à veritate, docent satis *fidei fundamenta* de statu animæ; ostendunt etiam clarè *Pneumatiei* per *differensiam specificam*, que datur inter hominem & bestiam, nec non per *defectum actionum* quarundam humanarum in brutis; nam si daretur *anima* de corpore in corpus *transmigratio*, remaneret saltem *reminiscentia* & *recordatio* illorum, que prius anima egerat, quod tamen non fieri testatur *experientia*. Igitur, quia *absurdum* est *principium*, *absurdum* inde etiam *deductum principiatum* quis non videt, & Et quamvis *ratione vite sue*, *Hebraeis* נִשְׁמָה , *Græcis* ζῷα καὶ ἔμψυχα, *Latinis* vero *animata*, dicantur *bruta*, non tamen ex eo, quod *expetunt*, obtinent *pythagorici*: quippe, *ἡ δὲ ὡς φασὶ, καὶ τὰ φυτὰ ψυχὴν ἔχει, ὅτιος ἂν εἴη βίος, μήτε ζώων, μήτε φυτῶν ὁμῶν ἀποτεμνόντων ἢ*, ut ajunt, *etiam plante animam habent*, (& ideo etiam *plantarum esum* denegare vellent) *qualis*

lis esset hominum dictus, cum neque animalia neque plantas cederemus. Mit-
tant igitur Pythagorici, si sibi libitum fuerit, animata cedere, & exem-
plo Alexis, qui in Athide apud Athe-
neum confessus est, quod veni-
ens ē foro ἔδε ἐν ἡγορασε ἔμψυχον,
ἀλλ' ἰχθύς περὶνκότας, comedant pi-
sces mortuos, aliaque mortua ani-
malia. Nos, qui scimus piaculum
esse vesci cadaveribus, maestamus in
escam animalia, adhuc adfirman-
tes, idem jus, quamvis herbas ar-
boresq; expressè nominaverit DEUS
Gen. I. v. 29. primo homini conce-
sum fuisse: quia unius positio non
est alterius exclusio, & hoc Gen. 9.
apertè confirmatur, qui locus, di-
centibus Dominico à Soto, Cajetano,
Cornelio à Lap. Riveto aliisque, est pri-
oris quasi ἐξήγησις & illustratio. sed
de hoc loco plura infra. Si tamen hic
steterimus à parte D. Varenii dicentis,
hominem primum, licet habuit jus cibi
αἰματώδεως, cessisse tamen juri suo, cum
lex

lex esum carniū non clarè exprimeret aut expressè prohiberet, vel B. Hulfemanni adfirmantis, *protoplastos* abstinuissē ab *esu carniū*, tum quod non egerent eo ad *sustentationem corporis*, ad quam necessitatem *elus ejus* postea indultus sit, tum quod *alios cibos salubriores* haberint, non erit id à statu integritatis alienum; nec vacillabit *nostra assertio*: à negatione enim *usus rei*, ad negationem *ipsius rei* N. v. C.

§, III.

Quæstionem vero de *αυροφαιλα* ante-diluvianorum, si velit quis scrutari, nec erit illa neganda: nam sine carniū esu corruptissimos homines ante-diluvianos ad scelera, comestiones, libidines, furores eorumque irritamenta pronos, *frugalius & strictius vixisse* contrarium est iudicio à Christo de his prolato Luc. 17. v. 27. Deinde, *innumerabilis hominum multitudo* à conditi orbis exordio ad diluvium fœcundâ humani generis mul,

multiplicatione terram oppletit; ho-
 mines præterea *μακρόβιοι* & robustis
 giganteisque corporibus fuerunt. At
 horum copiosissimo alimento indi-
 gentium desiderio, neque frumentum,
 neque olerum neque leguminum,
 neque quarumcunque tandem ar-
 borum fructus sufficebant, (nisi
 quis malit concedere tunc tempo-
 ris homines bestiis convenientia
 nutrimenta quoque consumsisse,
 quod à ratione abhorret) sed etiam
siidem carniū elus adprimè fuit ne-
 cessarius. Certè, nisi tunc agni ma-
 ctati fuerunt propter escam, cur
 quæso inde laudem retulit *Ahel*, quod
primogenitos pingues in sacrificium
 DEO offerret? perinde enim fuis-
 set, an *pinguibus*, an vero *macilentis* fa-
 ceret sacrificium, si non propter
esum carniū, sed solum *pellium usum*
 gregē pascebat. Nec deniq; est veri-
 tati consentaneum, *plus* datum fuisse
homini potestatis post diluuium in anima-
lia ratione usus quam ante: nec potest
 demonstrari, cui *usui* pisces volu-
 crum.

erumque varia genera interservierint, si non esui? aut quò positæ sint *carnes*, postquam pelles animantium ad vestitum fuerunt detractæ? quia non videtur probabile *cas* ceu *inutiles* fuisse abjectas. Verum dum *hec* insinuamus, forte erit parata *instantia* à *silentio scripturae* de *esu carniùm* ante diluvium. Quasi vero, *multarum rerum*, de quibus est *silentium*, usus adesse non possit. Sic non memorat *eadem*, homines *frumentum* usurpasse aut *panes* ex eo confecisse: silet etiam de *potu*. Quis tamen, nisi *vitam* absque *pane & potu* sustentare poteris, argumentabitur *ea* non fuisse *in usu*? Nec *Rabbini* ad Gen. 9.v. 3. ut solent, *his verbis*, quæ *Josephus Albo* in עקרום annotavit, provocent, בתהילה נצטווה אדם הראשון בקצרה מצוות שנהגו בהן האנשים לפי קבלת רז"ל עד נח ולגת התור אכילת בעלי חיים שהיה אסור לאדם הראשון כי בתהילה לא התור להם אכילת בעלי חיים אלא אכילת הצמחים בלבד וגו' ואתר כך התור אכילת הבעלי חיים לגת

In principio precepta quedam data sunt primis parentibus, quibus usi sunt homines usque ad Noachum, juxta traditionem Rabbiorum nostrorum pie memorie. Noacho vero permissus est esus animalium, qui Adæ interdictus est. Nam in initio non permissus est homini esus animalium, sed tantum esus eorum, quæ e terrâ germinant, seu fructuum e terra nascentium tantum &c. Et postea Noacho permissus est esus animalium. hæc ille ex mente Talmudicorum. Quamvis enim faciat hic DEUS mentionem esus Carnium, non tamen ex eo fit hæc sequela. DEUM tum primum esum carnium Noacho permisisse, vel propter incontinentiam hominum, ut censet Tertullianus Montanizans, vel propter σκληροκαρδία, quæ est mens Hieronymi contra Jovinianum, quia benedicens DEUS homini dedit facultatem carnibus vescendi, sed ideo, quod voluerit DEUS legem sancire de sanguine & suffocato non comedendo, quæ
ext.

*exceptio, cum apponebatur concessioni
 generali, visum tuit DEO prius con-
 cessionem illam repetere, ut melius
 caperetur sequens interdictum, &
 ejus eo major haberetur ratio,
 quo major sua erga hominem
 fuerat liberalitas. Si vero qui-
 dam intempestivè seduli per-
 tinaciter pro parte negantium stare
 velint, concedimus iis faciles, Esum
 usumque carniū non adeo frequen-
 tem & communem fuisse ante quam post
 diluvium. Addimus etiam hoc clau-
 sulæ loco, si sanctioris vitæ homi-
 nes ante-diluviani à carnibus ab-
 stinebant, aut parcius iisdem velce-
 bantur, id eos non fecisse ex religio-
 ne, ut Pontificii statuunt, quia hoc
 fuisset ἐθελοθρησκείας, sed ex tempe-
 rantia & frugalitate; nec non ideo, quod
 carnes in apparatu cibariorum ex-
 pressè non nominarentur. Plura de hac
 controversiâ, aliisque quæ hic dispu-
 tari solent, συζητήσας relinquimus.*

Interim & semper hoc magni momenti judicandum est, quod habeamus jus in animalium vitam sine tyrannidis aut injustitiæ metu, nec manducemus cum scrupulo ac sine fide.

SECTIO QUINTA

Observatis precipuis, quæ circa Arborem vitæ, Arboremque scientiæ boni & mali, occurrunt à Ἐπιουρήσις, opellæ finem facit.

§. I.

Sed אֲמַר לְמַתְחִיל incipienti aliquid dicunt perge, absolute: quia אֲמַר לְמַתְחִיל סוּרָה פְּרוֹלִיטָה omnis molesta & laboriosa est. Brevissimè igitur inquiremus in duas illas nobiles arbores, Arborem vitæ, & Arborem scientiæ boni & mali, quarum peculiarem facit mentionem sacer Historicus Gen. 2. v. 9. ut eluceat cui usui primis Parentibus fuerint. Prior אֲמַר לְמַתְחִיל non eo nomine ideo est appellata, ut memoriale quasi ac symbo-

totum vitæ à DEO acceptæ esset,
 tum enim non modo *hæc* sed etiam
omnes reliquæ, arbores vitæ (Symbo-
 lum enim una æque ac altera be-
 neficii vitalis fuit) vocari potuis-
 sent, & non opus fuisset *custode Che-*
rubino ad prohibendum omnem pro-
 to-plastis aditum, ne extenderent
 manum suam & sumerent de eâ,
 ac comederent (sunt verba DEI)
 viverentque in æternum, sed ab
usu, esu & effectu. Præterquam enim
 quod *corpus aluisset* ex naturâ sibi
 insitâ vi & peculiari divinæ ordi-
 nationis beneficio, fecisset etiam
vitam hominis (♁) *longævam*, ut pro-
 toplasti eam, qualem ab initio acce-
 perant, *incorruptibilem* in perpetuam
 annorum seriem *protraherent*, donec
 DEO ita volente è statu hoc ani-
 mali in gloriosum translati fuissent.
 (♂) *Constantem*: prohibuit enim ne
corpus hominis infirmitate vel ætate
mutaretur in deterius, sed quo ies-
 cunque eâ vesceretur Adam, caro
 ejus

ejus semper quasi floresceret. Quæ
 tamen de privatione *actus* non *po-*
sentie dicta sunt: quia consistebat
 immortalitas ista in *posse non mori*,
 aliquando, in *non posse mori* constitue-
 tur. (A) *Letam & hilarem*, pellendo
 omnem tristitiam & melancholiam,
 ut non modo *videret* homo, sed et-
 iam *bene*, id est, cum tranquillitate
 & voluptate, *viveret*. Hæc *virtus* ar-
 boris, ut *ipsa arbor*, non *supernaturalis*
 sed *naturalis* fuit, ut vis sanandi aliis
 herbis: recenset enim *Sacer Historicus*
eam inter *alias arborum species*; mansit
 quoque hoc *virtutis pharmacum* post
lapsum, quod non factum fuisset,
 si ea *supernaturalis* fuisset. Man-
 sit inquam *ratione potentie*, sed *ra-*
tione actus desit, ut nulli homi-
 num prodesset, quoniam *hic* fuit
 interversus à singulari displicentiâ
 DEI vindiciisque justis, teste *Kirch-*
majero. Quod dum dicimus, non
 facimus cum *eis*, qui *banc arborem*
 di-

diluvio periisse statuunt: quippe
 ea, non minus quam *alie arbores*,
 ad *perfectiorem mundi* concurrens *spe-*
cies est, quâ unâ sublatâ periclitare-
 tur *unio mundi integritasque ejus*. Et
 quamvis *una* numero fuerit, quod
 tamen non adeo scitè probatur,
 propagavit se tamen postea reli-
 quarum more, vi *divinæ benedi-*
ctionis, licet homini nequicquam
 amplius inservierit: possunt enim
unius rei plures esse fines nobis ignoti.
 Valeant denique *illorum ineptiæ*, qui
hanc arborem eo temporis articulo degu-
standam volunt, quo *translatio in al-*
teram vitam facta fuisset, ubi *perfecta*
 demum fuisset *immortalitas*, h. e. etiam
 potentia moriendi exularet: non
 enim teste *Calovio*, ob immortalita-
 tem *alterius*, sed vitam & sanitatem
hujus seculi hac virtute instructa fuit,
 & ideo in medio horti posita, ut ho-
 mo, cum vellet & quoties vellet, de eâ
 decerperet.

Altera arborum, quarum præcipuè
 meminit Moses, est עץ הדעת טוב ורע
 עץ Arbor scientiæ boni & mali. Sic
 dicitur hæc non ob creationem, in quâ
 omnia דבר טוב valde bona producta
 sunt, & non admittit indifferenti-
 am ad bonum & malum habitua-
 lis & concreata perfectio, & vo-
 luntatis non nisi ad bonum determi-
 natio. Non â falsa satanæ persuasione,
 quâ primos Parentes deceperat:
 nam sic adpellata fuit ante seductio-
 nem & colloquium serpentis ab ipso
 DEO, & retinisset hoc nomen,
 etsi homo â serpente non fuisset
 seductus. Nec â peculiari vi confe-
 rende scientiæ, quam illi tribuere Ju-
 dei, Socinistæ & Ophite: si quippe
 hæc ratio valeret, non argui posset
 Satanæ mendacii, promittens scienti-
 am divinam Evæ, si de fructu hujus
 arboris decerperet. Sed vel per πρό-
 ληψιν ab eventu futuro: quia hujus li-
 gni esu proprio damno experti sunt
 primi parentes quam bonum sit pa-
 rere

vere mandatis DEI, & quam *malum*
ea transgredi. Vel præcipuè per singu-
 larem DEI *οἰκονομίαν*: hac enim proto-
 plastos admonitos voluit, ne *maiores*
pro suâ sorte adpeterent scientiam, nec
relieto DEO arbitrum boni & mali con-
stituerent, aut *extralimites sibi præ-*
scriptos prudentiæ suæ periculum face-
rent, hoc vel illud tentando. At-
 que ita per hoc *obedientiæ* speci-
 men eis ostendere voluit, quam *bo-*
nestum sit obedire DEO, *malum vero*
non obedire. Singulare est, quod *Rabbi*
Jehuda Ben Samuel ex lege latâ circa
 arborem scientiæ boni & mali septem
 præcepta Noachidarum excerpit,
 hinc *verba ejus,* adponere lubet. כִּאֲשֶׁר
 הַאֱלֹהִים שָׁמַע פֶּסוּק וַיֵּצֵא הַ
 עַל הָאָדָם לֵאמֹר סוּמָן לִשְׁבַע מִצְוֹת
 שֶׁנִּצְטַו בְּנֵי נֹחַ וַיֵּצֵא אֱלֹהֵי הַדִּיּוּקִין הַ
 בְּרַכְתָּ הַשֵּׁם אֱלֹהִים זֶה עֵץ עַל הָאָדָם זֶה
 שְׂפִיכוֹת דְּמַיִם לֵאמֹר זֶה גִּזְלוֹ עֲרִית מִכֹּל
 עֵץ הַגֵּן זֶה גִּזְלֵי אֲכָל תֹּאכַל זֶה אֲכָר מִן
 הַחַיִּי
Quemadmodum cum auditur comma
illud, & præcepit Dominus DEUS ipsi

Adam dicens &c. Signum est seu indi-
 catio septem præceptorum, quæ Noachidæ
 imperata sunt. Et præcipit, sic denota
 judicia, seu Præceptum de judiciis (quo-
 niam in eis præceptio est atque im-
 perium) Dominus, præceptum de non
 maledicendo Nomini seu Numini san-
 ctissimo; DEUS, interdictum cultus
 extranei seu Idololatriæ: Ipsi Adæ seu
 Homini, interdictum Homicidii: Dicens
 interdictum incestus (quia scilicet dicitur
 Dominus Jer 3. v. 1. increpationi de-
 scortatione subjungitur) De omni
 ligno horti) furtum, quia bona
 quædam vocabulis illis etiam denotan-
 tur) comedendo comedes, membrum
 animalis viventis. hæc ille. Natura-
 lis tamen hæc erat arbor, licet tanta
 fuit virtutis: non enim est, ut te-
 mere à literâ discedamus. Cujus autem
 speciei fuerit, inter tot discrepantium
 sententias non terminare est facile.
 Alii eam ficum esse volunt,
 hæc potissimum moti ratione, quod
 Adam post lapsum ex foliis ficus sibi
 sub-

subligacula fecerit. Alii *malum* ex
Cant. 8. v. 5. pro *quâ* *sententiâ* etiam
extat *verius*,

*Mala mali malo meruit mala maxi-
ma mundo.*

Alii pro *fieu* *Indicâ* pugnant: quia
hujus fructus maximi, ad spectu o-
mnium jucundissimi, pulcherrimi,
saluberrimi, tolia latissima habentes
ac in oriente etiam non infrequen-
tes. *Alii* denique ut *Calovius*, pu-
tant *speciem* *planè* *singularem* esse, *nee*
amplius in rerum naturâ *superstitem*.
sed *filet scriptura*, *filebimus* forte &
nos, non sine profundissimo animi
mœrore in memoriam *nobis* revo-
cantes *illam malorum congeriem*, *quam*
sibi posterisque suis adtraxerunt pro-
toplasti fructus *hujus detiti esu*.

Hæc sunt B. L. quæ de *hac re*
brevissimè *comminisci* potui. An
ubique *recta* *iverim*, *meum* qui-
dem non est dicere: quia *lubens*
concedo, *nihil esse tam certum*, *in quo*
non est dubium. In totum tamen o-
leum

leum & operam me perdidisse/ non spero;
 si enim aliud nihil, hoc tamen DEI gratia
 prestiti, ut cuius constet, primam frug-
 galitatem in nimiam turpemq; nefas! de-
 generasse luxuriam. Discant ergo hinc ii,
 quorum unica cura est animo obsequi & lu-
 xus agitare, voluptatibus & luxuria bellum
 indicere: nam ut scite loquuntur Rabbini,

הבלתי מסתפק ברו ספקו
 ויזכר גם לחם חקו

Qui non est contentus eo quod ipsi sufficit;
 is quoq; panem suum quotidianum perdet.

Discant ii, qui ex benedictione di-
 vina rem magnam fecerant, & qui-
 bus est copia rei familiaris, memo-
 res esse & grati: quippe dicentibus iisdem,
 כל הטעם ואינו מבורך בקרא גול
 Quicumque gustat (edit) & non agit
 gratias vocatur raptor. Discant denique
 ii, qui egestatis onere premuntur, reliquiq;
 omnes, quibus salus æterna curæ cordique
 est, cœlestia fercula anhelare: Ibi enim
 erit effluentia divitiarum, influentia
 deliciarum & confluentia bonorum; ibi
 vera scientiæ boni & mali arbor, arbor
 etiam vitæ erit idem, qui nobis erit omnia
 in omnibus, JESUS CHRISTUS

in æternum,

Synnerlige Gode Wänn
J O H A N W Ä N G

Wär första Faders stånd man Engla lef-
nad kalla

Kan billigt/når man sig till finnes för then pracht/
Han had till Siählen sin/ia ock then stora macht
Dan fick af honom som högst härskar öfwer alla.

Där kommer och än till then fågring kroppen hade/
Och fast det ämne war af Jord och swarter mull/
Af ålder then doch en sin sundheet missa skull:
En saffe af lifsens trä den starkand krafft tillade.

Men att of hunger eii/ then han wist med of hade/
Förswagas skull hån krop blef wisthus full af spis
Förordnat till hans tjenst/ her förna Paradijs
Af GUD/ till hwilkens låf han thetta endast wände.

Omkiönt han af sin macht af all ting kunde taga/
Till måat sin kropp till stöd/ i örter doch hans spis
Bestod/ och ther med seen på bästa sätt och wiis
Förtog den hungers wärk/ han kände uti sin maga
Ute thetta hafwen J med mehra wackere slucie

J Ehrs sinriika wärck/ det nu med allas låf/
Till proof af trogen siije J glort i Pallas häff/
Sig reer i luset trä/ och sin fullbordan nuitt. (der)

Gud framgeet lyckas låt/ Ehr wärk Ehr sielf till he-
Till huanad/ Wäner, Slächt/ at J det måhlet fatt
Kund så/ som Pallas haer för sina trålar satt/
Her hände Ehr så wist/ so iag med Afwar Beder.

FRATER & AMICE ex animo.

Nunquam qui te Bacche adamant ex
pectore toto

Mortales avidi, fasve nefasve vident.

Non illi reputant animo quæ *fercula primo*

In *viatum* dederit summus *lôva Patri.*

Diverſo aſt animo qui ſunt, cui prava
voluptas

Inviſa eſt nimium, vitaque juſta placet,

Primi hominis miti viatu prædaque palati

Se ſic privatam, nocte dieque dolet.

Ergò ritè doces muſarum portio, pul
chra,

*Hoc dum de viatu fundere verba ſtu
des,*

Quod tibi non cordi ſpumantia pocula
Bacchi,

Non fuerint triftes immodicæque
dapes.

Pergito ſic ſemper *modicis* accumber
menſis,

Et, ſpondent Muſæ, *fercula laud
feres.*

Per

JOH. Pihlmann.

PEREXIMIE DOMINE RESPONDENS,
Cognate sincerè dilecte.

Quæstio primi hominis de victu doctæ
mouetur,

Sed que Doctorem torserat ingenia;
Hic Veterum digne veneror cum scripta vi-
rorum,

Illis tum letus, proxima duco tua.

Hicce dies ferme est quo te Celebrare licebit,

Namque tibi doctæ, premia frontis alit.

Qui vitam rectam (quævis quia labe ca-
rentem)

Egisti in studiis, Pieridumque choro.

Qui quoque Musarum merito es proventus
in arces,

Quo non exiguo, facta labore via est.

Sunt tibi crede mihi jam dudumserta pa-
rata,

Tempora que lambent, si tua fata sinant.

JOHANNES Lund.

